

Från höstutflykten 1962: Utflyktsdeltagarna samlade framför hembygdsgården vid Fröslunda i Altuna.

Till Enköping och Altuna

Upplands fornminnesförenings höstutflykt 1962

Vid Upplands fornminnesförenings höstutflykt 30 sept. 1962 besöktes kulturminnen i Enköping och Altuna. Två fullsatta bussar förde resenärerna till Enköping, där första målet var den på åsen vackert belägna Vårfrukyrkan. Här hälsades färdledarna välkomna till Enköping av styrelsen för Sydvästra Upplands kulturhistoriska förening, vars talan fördes av dess ordf. kapten Nils Lundin. Vårfrukyrkan, som är en av de märkligaste i landskapet, uppfördes på 1100-talet och hade då både kor och korsarmar försedda med absider. Över kyrkans mitt höjde sig sannolikt ett centraltorn, något som betyder att kyrkobyggnaden tillhör samma arkitekturgrupp som S:t Per i Sigtuna och S:t Lars vid Uppsala

högar. Vårfrukyrkan kom att förändras på 1480-talet, då det nuvarande mäktiga, tresidigt avslutade koret uppfördes av Anders Murmästare. Vid den yttre restaurering, som Vårfrukyrkan genomgått under de senaste åren, har många byggnadshistoriskt intressanta detaljer framkommit, som nu vid en rundvandring demonstrerades av landsantikvarie Sundquist. Även det inre besågs, ehuru interiörens restaurering återstår.

Nedanför Vårfrukyrkan, vid åsens fot, ligger ruinerna av de två kyrkorna S:t Ilian, som under landsantikvariens ledning på 1940-talet utgrävdes och konserverades. Den äldre kyrkan, byggd på 1100-talet, har i markytan markerats som undermarksruin medan den gotiska kyrkan, som en gång tjänstgjorde som församlingskyrka för Enköpings stad, fått sitt murverk konserverat. Att se dessa tre intill varandra liggande kyrkor, dvs. Vårfrukyrkan på åsen och S:t Ilianskyrkorna där nedanför, väckte färdtagarnas intresse. Sedan kyrkoruinerna besetts demonstrerade kand. Wolter Ehn på ett för alla högt skattat sätt de tre av Enköpings fyra runstenar, som finnas bevarade, två funna vid S:t Ilianskyrkan och nu uppställda i parken därintill och den tredje uppställd å Afzelii plan framför prästgården.

Färden ställdes härefter till Altuna socken, där flera minnesrika platser besöktes. Först besågs de två medeltida tegelbyggda källarvåningarna till fatburarna vid Revelsta. Av den ena av dessa återstår nu endast en öppen ruin medan den andra är helt bevarad. Man steg in i den vackert kryssvälvda källaren, som dagen till ära upplysts med strålkastare. Landsantikvarien berättade om dessa särartade byggnadsminnen från medeltiden och påpekade att Revelsta-fatburarnas valv hade fränder i bl. a. cellarierna vid Biskops-Arnö och vid Söderbomska gården nedanför Trefaldighetskyrkan i Uppsala. Ett tack framfördes till godsarrendator och fru Rolf Klingberg, som välvilligt ställt alltsammans i ordning för dagens visning.

Under färden till lunchrasten, som hölls i Fröslunda skola, berättade den lärde kännaren av Altunabygdens historia, poststationsföreståndare Axel Ekholm, Torstuna, drag ur Altunabygdens historia. Vid Fröslunda hade under kantor Ragnar Janssons ledning skolsalarna iordningställts som lunchrum och det behöves väl knappast sägas att den medhavda lunchen smakade förträffligt. Som avslutning å lunchen inbjöds färdtagarna till kaffesamkväm i den intilliggande vackra hembygdsgården under värdskap av Altuna hembygdsförenings sykkrets. Dessförinnan hade resenärerna hälsats välkomna till Fröslunda av hembygdsföreningens ordf. lantbrukare S. Lundqvist, som i sitt tal berörde hembygdsföreningens

arbete. Under samkvämet berättade landsantikvarien om Altunasonen d:r Alexis Karlinder, som en gång skapade hembygdsgården. För allt vad som bjudits under samkvämet framförde professor Sven Hörstadius resenärernas tack.

Sedan man till slut besett den på 1840-talet uppförda skolbyggnaden i Fröslunda, helt bevarad men numera använd som slöjdsal, ställdes färdens till Altuna kyrka med den märkliga runstenen, som av dr Karlinder en gång återfanns inmurad i grunden till det Creutz-Cronhjelmiska gravkoret. Stenen med dess rika dekorer och inskrift demonstrerades av kand. Wolter Ehn. Härfter steg man in i Altuna kyrka, vars minnen visades av kyrkoadjunkt K. Karlsson.

Utfärdsdagens slutmål var platsen för den bronsåldersgrav, i folkmun benämnd »Ulleråkers slott», som en gång legat på åsen på gränsen mellan Altuna och Simtuna. Gravens stensättning, som en gång haft de imponerande måtten av 9×45 m, måste vid 1930-talets början borttagas då alltför långt driven grustäkt hotat fornlämningen med ras. Den då utförda utgrävningen gav ett flertal mycket märkliga fynd av vapen m. m., som kunde datera »slottet» till vid pass samma tid som Hågahögen utanför Uppsala, dvs. omkring år 1000 f. Kr. I samband med sitt anförande om den mäktiga bronsåldersgraven erinrade landsantikvarien om att det var 60 år sedan som Hågahögen utgrävdes av dåvarande prins Gustaf Adolf, vår nuvarande konung, under vetenskaplig ledning av docenten, sedermera professorn i nordisk fornkunskap Oscar Almgren. Landsantikvarien uttalade sin glädje över att prof. Almgrens maka fru Berta Almgren och dotter Gerd deltog i dagens utflykt.

Höstutfärden avslutades programenligt med hemkomst till Uppsala vid 17-tiden. Programmet hade, med de många och krokiga vägar det bjudit på, kunnat genomföras tack vare det strålande höstsolvädret och bussförarnas stora skicklighet.